

MARCUS, HENRY

**Alois Alzheimer : minnesord vid Svenska
läkaresällskapets sammankomst den 11
januari 1916**

Stockholm
1916

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Biogr.
vll.
(Bn)
o

ALOIS ALZHEIMER

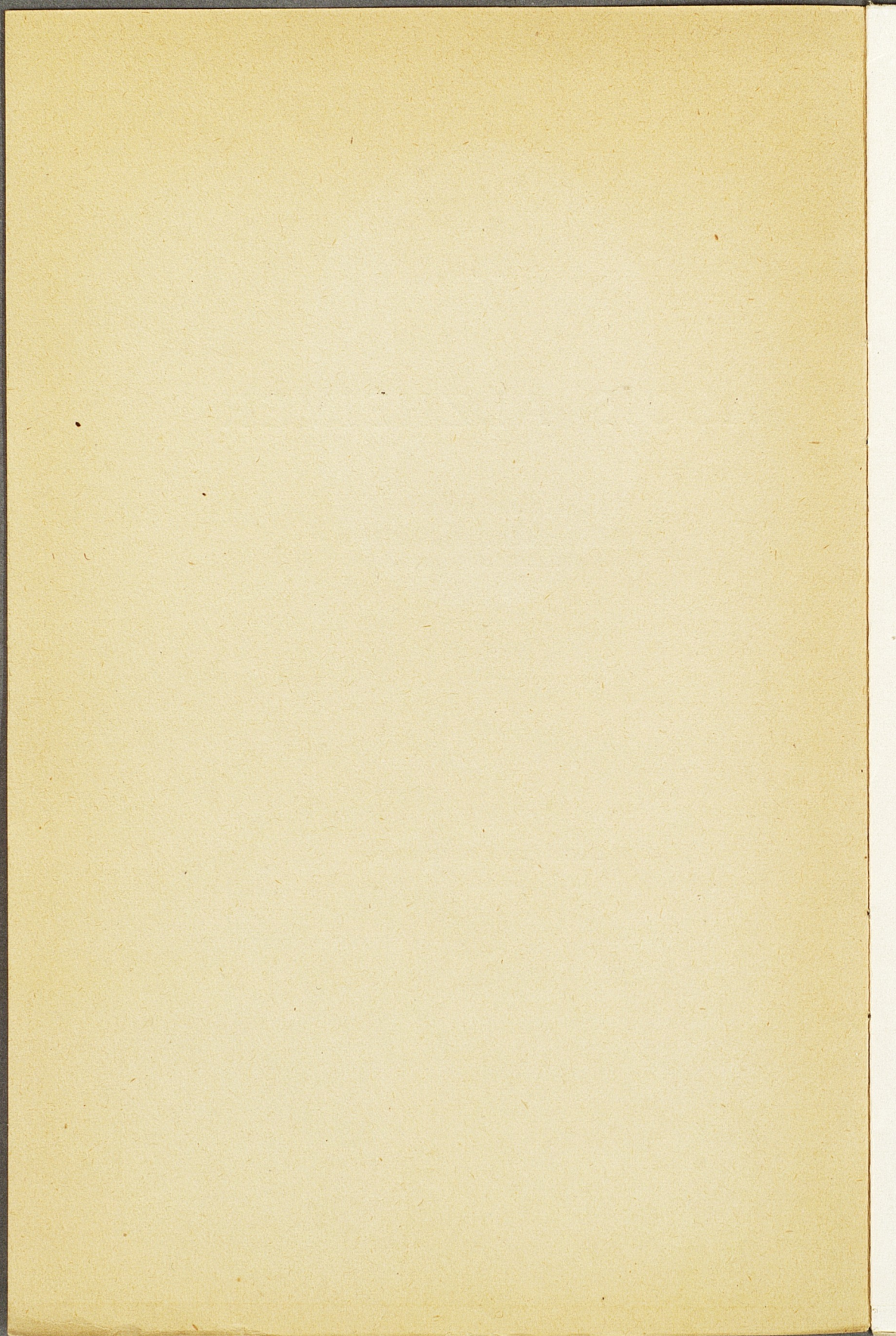
MINNESORD

VID SVENSKA LÄKARESÄLLSKAPETS
SAMMANKOMST DEN 11 JANUARI 1916

SÄRTRYCK UR HYGIEA 1916

Alois Alzheimer.

Från de trakter, där krigets åskor rulla, är det i dessa tider svårt att höra något budskap från dem, som man förr ofta och lätt kom i beröring med och till vilka man ofta längtar för att åter få hämta ny kunskap ur deras rika erfarenhets förråd.

Så kommer det sig att flera av våra lärare och vänner därute, *bakom* fronten, härjas på sotsängen, utan att vi haft en aning om deras lidanden och ej med ett ord varit i tillfälle att visa dem vårt deltagande under detsamma.

Nyligen nådde oss det tunga budskapet om den oersättliga förlusten av forskaren Paul Ehrlich, vårt Sällskaps frejdade hedersledamot.

Nu når oss plötsligt det likaledes alldeles oväntade, smärtsamma meddelandet att Svenska Läkaresällskapets utländska ledamot Alois Alzheimer gått bort den 19 december 1915, i en ålder av endast 52 år.

Hans namn är icke så allmänt känt, som Ehrlichs var det, men han hade dock under sin korta levnad hunnit uträtta så mycket, att inom psykiatrien hans namn alltid skall nämnas som byggaren av den grund, på vilken vår kunskap om sinnessjukdomarnas patologiska anatomi vilar.

Det är svårt att tänka sig att den store, ståtliga mannen med det älskvärda studentlynnnet, han som stod som en typ för hälsa och kraft mitt i sin forskning, nu ryckts bort från denna, och man söker förgäves efter den, som nu är i stånd att fullfölja arbetet.

Sin senaste verksamhets arbeten nedlade Alzheimer under några få år som chef för psykiatriska och nervkliniken vid universitetet i Breslau. Men hans många och stora arbeten, hans livs förnämsta verk, sammanfalla med hans verksamhetstid hos Kræpelin först i Heidelberg och mest i München, där han var chefen för psykiatriska klinikens utmärkta patologiskt anatomiska laboratorium.

Där härskade han med älskvärd myndighet, omgiven av en stab av unga intresserade assistenter. Där samlades hos honom från alla världens trakter unga läkare, som ville utbilda sig i kunskapen om sinnessjukdomarnas patologiska anatomi. Varje studieplats var upptagen av en ofta brokig samling studerande, från den vita, gula och även svarta rasen. Bland oss alla gick Alzheimer omkring, slog sig ned vid vårt mikroskop eller våra färgkoppar och meddelade oss på sitt lugna, klara sätt ur sin rika erfarenhet.

Alla, som ägnat sig åt studiet av sinnessjukdomarnas patologiska anatomi, såväl våra landsmän som andra, ha väl någon tid studerat hos Alzheimer och det finns väl ingen, som icke med varmaste glädje och tacksamhet mins den tiden, det goda kamratskap och den intresserade forskarglädje som där härskade.

Själv hade Alzheimer under många år lyckan att arbeta tillsammans med en god vän, med Franz Nissl,

under dess gemensamma tid hos Kræpelin i Heidelberg. Nissl stannade som dennes efterträdare i Heidelberg. Alzheimer följde Kræpelin till München, fick där tillfälle fullfölja sina undersökningar under sin chefs trofasta stöd och uppmuntran.

Nissls och Alzheimers namn äro mest kända tillsammans, de möta oss särskilt vid publicerandet av de tidigaste rönen inom den psykiatriska anatomien, ofta i förening.

Före deras tid ansåg man huvudmassan av sinnesrubbingarna såsom funktionella vid vilka inga synbara förändringar låta sig påvisas. Genom först Nissls kända undersökningar över nervcellen vid psykoser och sedermera deras gemensamma och deras lärjungars arbeten ha inom helt kort tid området för *de* psykoser, som sakna anatomiskt underlag, betydligt förminskats. Arbetet har mer och mer inriktats på målet att erhålla en helhetsbild av hjärnbarken, och ofta har det lyckats att genom tydning av denna draga bestämda slutsatser angående ett falls tillhörighet till den ena eller andra sjukdomsgruppen.

Det gällde att icke blott undersöka gangliecellen utan ock fibrillerna, trådsystemens sönderfall, glians mångfaldiga processer och kärlets sjukliga förändringar. Inom alla dessa undersökningsfält har Alzheimer nedlagt ett betydande arbete och vunnit stora resultat.

De undersökningar varmed hans namn mest är förknippat äro de viktiga om plasmacellerna vid paralyse, de protoplasmatiske, amöboida gliacellerna, »Abbau»- eller sönderfallprodukterna i glia- och andra celler samt de senila processerna.

Men utom dessa särskilda undersökningar finna vi på varje blad, som behandlar sinnessjukdomarnas patologiska anatomi, uttrycken för hans verksamhet att försöka klarlägga de inom denna vunna fakta.

Det var ju naturligt, att han liksom de flesta som ägnat sig åt studiet av sinnessjukdomarnas anatomi, skulle börja med de sjukdomar, där de bästa resultaten vore att vänta, nämligen de syfilitiska sinnessjukdomarna.

Här lågo ju de kliniska förhållandena redan ganska klara och jämförelsepunkterna mellan de kliniska fakta och de anatomiska fynden voro ägnade att föra kunskapen vidare.

Också ägnade Alzheimer sin tidigaste vetenskapliga forskning åt dementia paralytica och därmed närstående sjukdomar. Från 1895 till 1904 utkommo ett stort antal arbeten i hithörande ämne i skilda tidskrifter, vilka arbetens resultat slutligen sammanföras år 1904 i ett stort arbete om 300 sidor med talrika utmärkta planscher, ett arbete, som bär titeln »Histologische Studien zur Differentialdiagnose der progressiven Paralyse». Arbetet utgavs i det av Nissl redigerade verket om sinnessjukdomarnas patologiska anatomi. Nissl skrev själv i samma del ett arbete »Zur Histo-pathologie der paralytischen Rindenerkrankung».

Det är kanske ej för mycket sagt att dessa båda arbeten blevo grundläggande för vår kunskap om paralysens patologiska anatomi och skaffade oss en säker möjlighet att i mikroskopet diagnosticera om en paralys förelegat eller ej.

Det är naturligtvis ej möjligt att här gå in på dessa speciella undersökningar. Endast så mycket bör jag nämna, att det är påvisandet av de specifika s. k. plasmacellerna i kärlens adventitialskidor och i hjärnans vävnad i övrigt, som till stor del möjliggjort diagnosen. Dessa celler hava vid dessa sjukdomar först beskrivits av Alzheimer och betraktas numera av de flesta forskare i enlighet med hans uppfattning såsom egendomligt omvandlade blodceller.

Redan under den tid som Alzheimer sysslade med utforskandet av de syfilitiska sinnessjukdomarna och den för dem karakteristiska förändringen i och omkring blodkärlen, hade han kommit att ägna sitt intresse åt undersökningen av de senila, präsenila och arteriosklerotiska sinnessjukdomarna. Inom dessa områden har Alzheimer publicerat ett stort antal arbeten såsom »die arterioskleriotische Atrophie des Gehirns», »Neuere Arbeiten über Dementia senilis», »Beiträge zur pat. Anatomie der Geistesstörungen des Greisenalters», »Die Seelenstörungen auf arterio-sclerot. Grundlage» etc., allt arbeten som lämna nya originella rön och bidraga att särskilja de olika sjukdomsformerna i den senila och präsenila

åldern från varandra. Det skulle ju leda till en särskilt vetenskaplig uppsats att här gå in på de olika rön och de vetenskapliga uppslag vartill A:s undersökningar givit anledning och det kan därför ej nu ifrågakomma att närmare gå in härpå. Jag vill endast omnämna hur han vid den arteriosklerotiska psykosen väl avgränsar bilden av den s. k. perivasculära gliosen. där han visar hur vid otillräcklig blodtillförsel småningom och smygande härddar utveckla sig på liknande sätt som de uppmjukningshärddar, som uppstå vid en plötsligt kärltilltäppning. Jag vill även påpeka hans kanske mest kända arbete inom dessa områden, nämligen beskrivningen av en särskild sjukdomsform i den senila eller präsenila åldern, som uppträder med en egendomlig mycken djup demens och svåra talrubbingar. Vid denna sjukdom som efter beskrivaren kallas den »Alzheimerska sjukdomen», har A. först påvisat och beskrivit egendomliga, mycket karakteristiska bildningar i hjärnbarken s. k. *Drusen*, en härdförmig undergång av nervvävnad och dess ersättning med en gyttnig av fibriller och glia. Sjukdomsformen är sällsynt och är ännu föremål för ett utredningsarbete.

Alzheimer grep sig även an med studiet av patologiska anatomen över andra sinnessjukdomar. Särskilt är det inom de stora grupperna akuta infektiösa psykoser, dementia præcox och epilepsia, som hans arbete varit omfattande och givande.

Det är i synnerhet vid dessa sjukdomars studium som han kom att utföra sina upptäckter om glians förhållande och om »Abbau»produkterna inom cellkroppen. Han visade särskilt hurusom glian tager en avsevärd aktiv del i sjukdomsprocesserna och att gliacellerna icke allenast äro stödjeceller i den gliösa substansen utan att de ock kunna undergå en omvandling till egendomlig amöboida celler som spela en viktig roll vid förstörelseprocesser i hjärnbarken. Hans viktigaste arbete inom detta område »Beiträge zur Kenntniss der pathologischen Neuroglia und ihre Beziehungen zu den Abbauvorgängen im Nervengewebe» utkom i Nissls ovannämnda verk år 1910.

Detta arbete betecknar en fullständig omvälvning i vår

kunskap om glians förhållande vid sjukliga processer i hjärnbarken, om de s. k. amöboida gliacellernas självständiga verksamhet och om de för olika sjukdomar mer eller mindre specifika Abbau- eller sönderfallsprodukter, som bildas i densamma vid nervvävnadens sjukliga undergång. Genom ett stort antal sinnrikt uttänkta fixerings- och färgmetoder i vilken teknik Alzheimer var mästare, har han lyckats klarlägga glians egendomliga förhållande och särskilt de amöboida gliacellernas viktiga funktion.

Själv sammanfattar han resultaten av sina rön om dessa sålunda:

»De rensa nervvävnaden från sönderfallsprodukter, överföra dessa i en för nämnda vävnad mindre skadlig form och föra dem till den mesodermala vävnadens safttrum och celler, där de tillsvidare samlas och varifrån de sedan vidare bortföras.»

Efter detta sista stora arbete se vi intet eget större av Alzheimers hand. Han kom nu snart som chef till kliniken i Breslau och fick naturligtvis där ett omfattande kliniskt och undervisningsarbete att ägna sig åt och uppgick med varmaste intresse i detta.

Strax i början av sin vistelse i Breslau träffades han ock av en synnerligen svår akut infektionssjukdom från vilken han dock blev återställd och återkom i sin verksamhet. Det lär dock ha varit sviter av denna sjukdom på hjärta och njurar, som nu medfört hans bortgång. Alzheimers rika arbetsförmåga och erfarenhet höll de senare åren på att nedläggas i ett omfattande läroboksarbete över sinnessjukdomarnas patologiska anatomi, ett arbete som vid hans frånfälle var mycket nära sin fullbordan och vars offentliggörande nu med längtan motses.

Om han alltså icke själv under dessa senaste år hann att publicera något större arbete, så har han dock kraftigt bidragit till att andra forskare kommit med så mycket flera arbeten. Detta genom Alzheimers startande och redigerande av den utmärkta tidskriften: »Zeitschrift für die gesamte Neurologie und Psychiatrie». Denna tidskrift, som utkom första gången 1910 har i sig samlat de flesta be-

tydelsefulla arbeten särskilt inom psykiatrien men ock inom neurologien under de gångna åren. Det har varit ett jättearbete, som skötts med en fart och precision, även under de svåra krigsåren, som måste väcka häpnad.

Under dessa få år ha redan 30 band av originalarbeten utgivits med vart band innehållande omkring 600 sidor, och över 25 arbeten alltså hittills sammanlagt omkring 800.

Som ledare av detta verk tror jag att Alzheimer med sin ingående kännedom om allt modernt forskningsarbete inom psykiatrien är oersättlig.

Det är alltså ett stort och omfattande arbete, som Alzheimer utfört. I hur hög grad prioritetsrätten i de skilda undersökningarna tillkommer honom har jag här icke kunnat granska. Men visst är att inom vilket område han än grep sig an med undersökningar så klarlade han deras resultat och byggde vidare på de först gjorda rönen. Det är min övertygelse att han uträttat ett arbete inom psykiatrien som kunnat bli värt det högsta medicinska erkännande. Men psykiatrien arbetar ännu i det stilla, rönen komma långsamt till erkännande. Icke minst är detta förhållandet med den patologisk-anatomiska forskningen inom densamma.

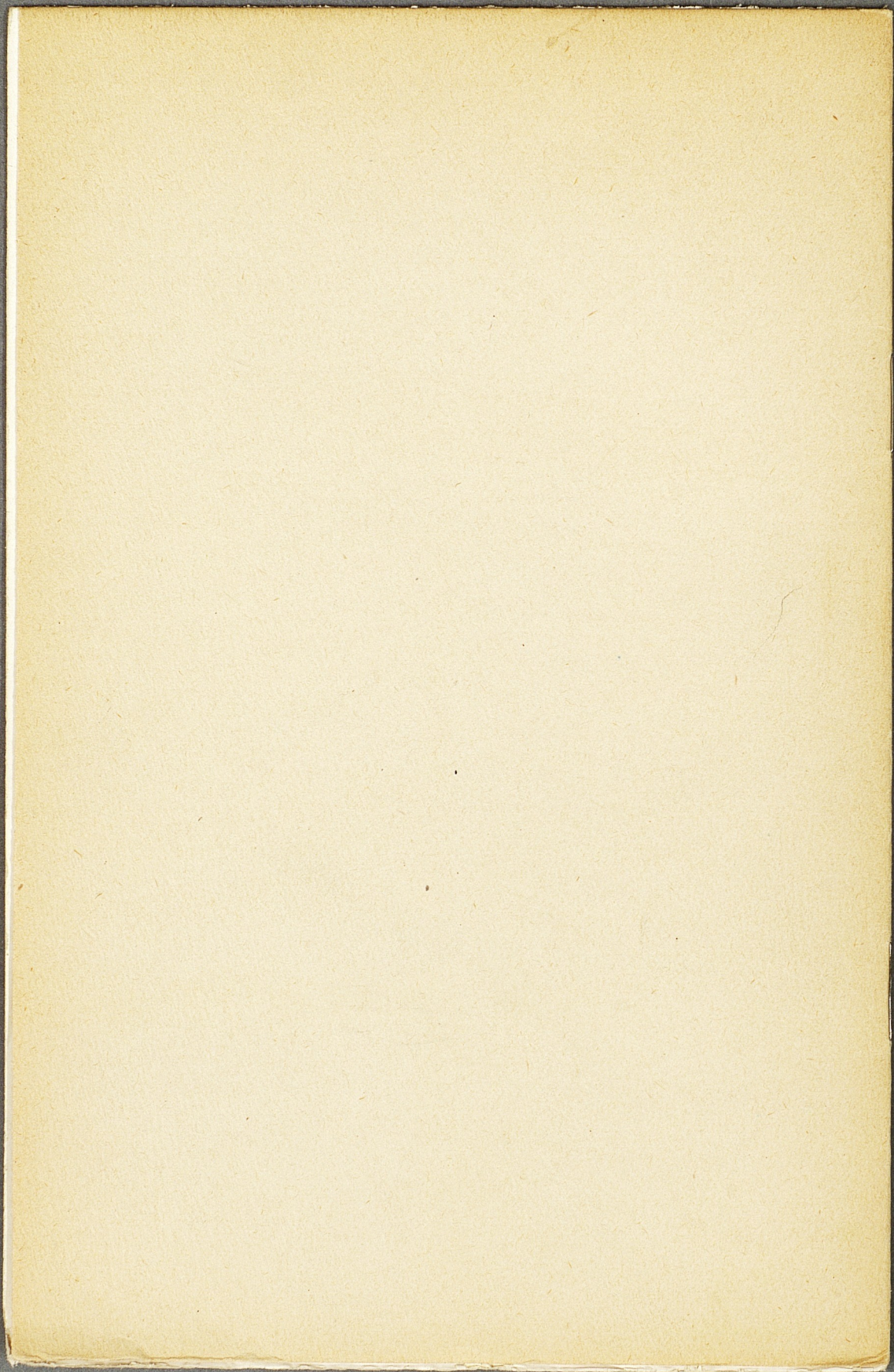
Till stor del ligger förklaringen därtill i de ytterliga svårigheterna att rätt bedöma de fina patologisk-anatomiska hjärnförändringarna och däri att de i början högt spända förväntningarna ännu delvis svikits. Till stor del ligger dock förklaringen i svårigheten att kliniskt kunna avgränsa sjukdomsbilderna till enhetliga sjukdomar och därigenom bringa de kliniska begreppen i överensstämmelse med de patologisk-anatomiska fynden.

»Men till sist», så säger Alzheimer i det arbete, varmed han inleder sin tidskrift, »skall väl ock psykiatrien nå det mål, som den övriga medicinen har ernått, nämligen att kunna ordna sjukdomsfallen till sjukdomar, som på grund av deras orsaker och deras väsen och med avseende på sjukdomssymtom och utgång kunna inordnas inom bestämda gränser.»

När en gång den vägen genom alla svårigheter banats för psykiatrien, då skall helt säkert Alzheimer erkännas som en av de förnämsta banbrytarne. Må nu tacksamhet hölja hans verk och frid vila över hans minne!

Henry Marcus.

www.books2ebooks.eu